

Informačná výchova ako významná súčasť kultúrno - vzdelávacích aktivít knižnice

Krajská knižnica Karola Kmeťka v Nitre

Mgr. Monika Lobodášová

Knižnica

- ✓ nezastupiteľné miesto v dnešnej znalostnej spoločnosti
- ✓ na jednej strane zdrojom informácií a znalostí prostredníctvom knižnično-informačných fondov
- ✓ na druhej strane dokáže knižnica znalostnú spoločnosť podporovať rozmanitými formami kultúrnych a vzdelávacích aktivít a tiež tvorbou špecifických informačných programov

Kultúrno-vzdelávacie aktivity

orientácia na:

- ✓ širokú verejnosť
- ✓ integrácia
- ✓ multikultúrnosť

cieľ:

- ✓ podpora celoživotného vzdelávania
- ✓ podpora čitateľských aktivít
- ✓ podpora vytvárania záujmu a návyku na kultúrne využívanie voľného času
- ✓ vytvoriť priestor pre komunikáciu
- ✓ vytvoriť priestor na prezentáciu vedomostí, schopností a zručností

Informačná výchova

v širšom poňatí

- ✓ chápeme ako realizáciu racionálnej výchovy a prípravy človeka na využívanie a tvorbu poznatkov s cieľom nadobudnutia ucelenej sústavy vedomostí, zručností a návykov v poznávacom procese (sebainformovanie, sebavzdelávanie)

v užšom poňatí

- ✓ konkretizácia a realizácia koncepcií a programov informačnej výchovy v konkrétnom socio-informačnom prostredí

Informačná výchova

- ✓ Dlhodobý, postupný a cieľavedomý proces zameraný na vybavenie jedinca zodpovedajúcou sumou vedomostí, schopností a návykov potrebných pre relevantnú interakciu s informačným prostredím. Táto suma vedomostí, schopností a návykov sa označuje ako informačné kompetencie. Ich postupné dosahovanie predstavujú určité informačné štandardy, resp. informačná gramotnosť človeka. (Sakálová)
- ✓ je komplexný cieľavedomý formatívny proces nadobúdania :
  - a) znalostí a vedomostí z odborov a disciplín, ktoré sa zaoberajú zhromažďovaním, spracovávaním, uchovávaním sprístupňovaním a využívaním rôznych druhov dokumentov a odborných informácií
  - b) zručností a návykov pri práci s rôznymi druhmi a typmi dokumentov a odborných informácií a ich zdrojov (Matthaeidesová)

Informačné kompetencie

Osvojenie si základných gramotností:

- ✓ písanie
- ✓ čítanie
- ✓ počítanie

Nové gramotnosti:

- ✓ informačná gramotnosť
- ✓ počítačová gramotnosť

Informačná gramotnosť je

- ✓ schopnosť rozpoznať kedy je informácia potrebná
- ✓ kde a ako informácie hľadať – lokalizovať rôzne zdroje (knižné, počítačové)
- ✓ hodnotiť a selektovať informácie (užitočnosť, prínos, pravdivosť, aktuálnosť)
- ✓ chápať a rešpektovať ekonomické, právne, sociálne a kultúrne problémy spojené s používaním informácií
- ✓ efektívne ich využívať a sprostredkovať iným v rôznych podobách (slovne, písomne, graficky)

Informačnú gramotnosť tvoria

- ✓ informačné vedomosti
- ✓ informačné schopnosti
- ✓ postoje k prijímaniu a využívaniu informácií
- ✓ návyky práce s informáciami
- ✓ metódy práce s informáciami

Počítačová gramotnosť

- ✓ schopnosť primerane a efektívne používať počítač ako viacúčelový nástroj, osvojenie si schopnosti pracovať s určitým softvérom, textovými editormi a pod.

Európskeho vodičského listu

- ✓ poznať, rozumieť a vysvetliť základné pojmy z oblasti IT
- ✓ používať osobný počítač a pracovať so súbormi údajov
- ✓ pracovať s textovým editorom
- ✓ tvoriť a pracovať s tabuľkami, grafmi, číselnými údajmi
- ✓ vytvárať a pracovať s počítačovými databázami
- ✓ tvoriť pomocou osobného počítača prezentácie
- ✓ získavať informácie a komunikovať prostredníctvom osobného počítača (pracovať s internetom, ovládať elektronickú poštu, vytvárať www stránky)

Certifikát ECDL - medzinárodne rešpektovaný doklad o zvládnutí základnej počítačovej gramotnosti

Zdroj: <http://www.ecdl.sk/testy-ecdl>

Obsahová stránka informačnej výchovy

tvoria ju vedomosti, schopnosti a návyky človeka potrebné:

- ✓ na orientáciu v primárnych informačných prameňoch
- ✓ na orientáciu v sekundárnych informačných prameňoch
- ✓ na orientáciu v knižniciach a pri využívaní služieb knižničného systému
- ✓ na vytvorenie metodiky samostatného štúdia a celoživotného vzdelávania
- ✓ pre komunikáciu a využívanie služieb moderných informačných systémov
- ✓ pre transformáciu informácií v tvorivých poznávacích procesoch a prezentáciu dosiahnutých poznatkov
- ✓ obsah informačnej výchovy je rozdielny pre jednotlivé vekové stupne žiakov, stredoškolskú mládež a vysokoškolákov, dospelých používateľov

Pedagogicko-didaktická stránka informačnej výchovy

- ✓ rozumieme formy a metódy jej realizácie v procese vyučovania i mimo neho

V informačnej výchove sa aplikujú:

- ✓ všeobecné vyučovacie metódy
- ✓ špecifické informačné metódy
- ✓ špecifické metódy knižničnej práce

Najčastejšie využívané metódy

- ✓ metóda výkladu a vysvetľovania
- ✓ metódy interakcie žiakov s informačnými zdrojmi
- ✓ metódy skupinovej práce
- ✓ metódy individuálnych informačných úloh
- ✓ metóda aktualizácie učiva
- ✓ dialogické metódy
- ✓ prípadové štúdie, simulovanie situácií
- ✓ metóda tvorivých úloh
- ✓ kolektívne metódy knižničnej práce - exkurzie, besedy, súťaže, kvízy, tvorivé aktivity, kurzy a krúžky
- ✓ individuálne metódy pôsobenia

Formy

- ✓ vyučovacie hodiny v učebni, v knižnici
- ✓ exkurzie

Každá forma má:

- ✓ osobitnú štruktúru podľa stanovených cieľov (vedomostí a schopností), ktoré majú žiaci na vyučovacej jednotke dosiahnuť
- ✓ od cieľa sa odvíja i výber metód, ktoré bude učiteľ na hodine aplikovať a takisto aj výber informačných úloh pre žiakov (individuálnych, alebo skupinových)

Realizácia informačnej výchovy:

vo vyučovacom procese v škole:

- ✓ vyučovací hodina, čiastočne orientovaná na prácu s informáciami
- ✓ vyučovací hodina komplexne zameraná na prácu s informáciami
- ✓ na prenesených vyučovacích hodinách v knižnici

Realizácia informačnej výchovy:

mimo vyučovania:

- ✓ knižničné programy, ako napr. besedy, súťaže, kvízy, tvorivé zamestnania, krúžky a kluby, orientované predovšetkým na informačnú výchovu detí a mládeže
- ✓ krúžky a kurzy, zamerané zväčša na prácu s PC, MS-Wordom, využívanie internetu, prácu s on-line katalogmi, využívanie elektronickej pošty
- ✓ prístup k rozličným databázam a informačným systémom, ktoré sú organizované pre všetky skupiny populácie zväčša v knižniciach, alebo v rozličných vzdelávacích centrách
- ✓ vzdelávacie aktivity pre pedagógov orientované na realizáciu informačnej výchovy žiakov vo vyučovaní

Skupiny účastníkov informačnej výchovy

- ✓ žiaci základných škôl
  - ✓ študenti stredných škôl
  - ✓ dospelí
-
- ✓ pri voľbe obsahu a metód vzdelávacích aktivít musíme poznať úroveň informačnej gramotnosti konkrétnych skupín

Informačná výchova v knižnici:

základné úlohy:

- ✓ formovanie a podpora rozvoja čitateľskej gramotnosti detí – budovanie a sprístupňovanie špecifických dokumentov a informácií v rámci služieb
- ✓ špecifické metódy práce s detskými čitateľmi a špecifické služby a metódy na podporu výchovnej funkcie rodiny
- ✓ rozvíjanie individuálnych záujmov detí
- ✓ podpora vyučovacieho procesu – sprístupňovanie dokumentov a informácií na prehĺbovanie vedomostí získaných vo vyučovacom procese
- ✓ individuálne metódy práce so zameraním na nácvik schopností pri orientácii v knižnici, jej fondoch a službách a pri vyhľadávaní informácií v dokumentoch
- ✓ priama účasť na vyučovacom procese – vyučovacie hodiny a exkurzie realizované v spolupráci s vyučujúcimi so zameraním na budovanie schopnosti žiakov pri využívaní služieb verejnej knižnice
- ✓ metodické funkcie – metodická pomoc školskej knižnici a učiteľom pri realizácii informačnej výchovy

štatistický prehľad v roku 2011

Typ knižnice	Informačná výchova	percentuálny podiel
verejné	7 975	41
vedecké	599	3
špeciálne	392	2
akademické	790	4
školské	9 487	49
spolu	19 243	100

Metodika prípravy a realizácie informačnej výchovy :

- ✓ stanovenie cieľa, prípadne čiastkových cieľov (vedomosti, schopnosti, návyky, ktoré sa majú dosiahnuť)
- ✓ forma informačnej výchovy
- ✓ typ a druh tematických celkov a úloh
- ✓ miesto a podmienky realizácie
- ✓ vekový stupeň
- ✓ časové vymedzenie
- ✓ výber metód
- ✓ prostriedky, pomôcky
- ✓ použité informačné pramene
- ✓ príprava navrhovateľa a realizátora Informačnej výchovy

Scenár pre deti predškolského veku a I. ročníka ZŠ

- ✓ názornosť (dieťa nemá ešte rozvinuté abstraktné myslenie, všetko, čo im chceme vysvetliť, musí byť názorne predvedené a ukázané)
- ✓ hravú formu a zásadu aktivity (dieťa nie je ešte schopné sa sústrediť na jednu vec dlhšiu dobu)
- ✓ primeranosť a prístupnosť (postupovať od jednoduchšieho k zložitejšiemu, od známeho
- ✓ k neznámemu, od jednotlivému k všeobecnému)
- ✓ postupnosť a systematickosť (nadväznosť vedomostí)
- ✓ sústavnosť a plánovitosť
- ✓ základy práce s informáciami sa pokladajú už v rámci MŠ, práve preto je toto obdobie jedno z najdôležitejších z hľadiska formovania čitateľských návykov, ktoré ovplyvňujú a sprevádzajú jedinca po celý život
- ✓ výchova dieťaťa – čitateľa začína skôr než ono samo začne aktívne čítať, a to formou predčítavania rodičmi, starými rodičmi, súrodencami, učiteľkami v MŠ alebo pracovníčkami v knižnici. (tieto osoby sú pre „informačný“ vývin dieťaťa veľmi dôležité

Informačná výchova pre študentov stredných škôl poprípade prvých ročníkov VŠ:

Úvodná inštruktáž:

- ✓ základné údaje o knižnici, jej fonde
- ✓ o MVS a MMVS
- ✓ o informačných zdrojoch a službách knižnice
- ✓ vyhľadávanie v lokálnom a súbornom online katalógu
- ✓ pochopenie pojmov ako je rešerš, bibliografický záznam
- ✓ prezentácia www stránky domácej knižnice

Náročnejšia informačná inštruktáž:

- ✓ školenia k práci v zahraničných plnotextových databázach(EBSCO, Springer Link)
- ✓ individuálna forma informačnej výchovy, ktorá je súčasťou každodennej odbornej práce knihovníkov a uplatňuje sa v tých oddeleniach knižnice, kde prichádzajú knihovníci do priameho kontaktu s používateľmi a ich informačnými požiadavkami

Informačná výchova v SNK Martin

Spočíva v naučení čitateľa:

- ✓ pracovať s programovým systémom Virtua
- ✓ pracovať s knižničnými systémami iných knižníc
- ✓ zhotoviť rešerš
- ✓ využívať vzdialený prístup k elektronickým informačným zdrojom <https://eiz.snk.sk/>
- ✓ spýtať sa knižnice <http://www.spytajtesakniznice.sk/>

Informačná výchova v KKK NITRA

Spočíva v:

- ✓ upevňovanie schopností, návykov a znalostí vo vyhľadávaní informácií z rôznych informačných zdrojov knižnice
- ✓ využívanie knižnično-informačných služieb v prospech svojich informačných potrieb
- ✓ problematika práce s citovanou literatúrou , zostavovanie bibliografických odkazov
- ✓ práca s e-knihou
- ✓ práca s lokálnym a súborným katalógom v KIS DAWINCI

Na záver

Informačná výchova má smerovať:

- ✓ ku kvalitnému, adekvátnemu, efektívnemu a etickému informačnému správaniu človeka v informačnom prostredí.

Prispieť k:

- ✓ eliminácii, odstraňovaniu negatívnych postojov a negatívnych javov v informačnom správaní, ako sú „informačný strach“, „informačný hnev“, „informačná presaturácia“ (presýtenosť informáciami) a informačné preťaženie človeka („informačný smog“), ktorej dôsledkom môže byť dezintegrácia človeka, „informačná frustrácia a dezorientácia“.
- ✓ Veľmi aktuálna je potreba odstraňovať spoločensky nežiaduce prejavy neetického informačného správania, ako sú internetová pornografia, pirátstvo, hackovanie, internetové sexuálne zneužívanie a pod.

Ďakujem za
pozornosť!

